

Iordan Datcu

Amintindu-ne de Marin Buga

Fără îndoială că l-am remarcat îndată, încă din primul meu an de studenție, adică din 1952, la Facultatea de Filologie a Universității București, l-am văzut adesea în sala de lectură a bibliotecii de la etajul întâi, am fost alături la cursurile lui Tudor Vianu și la conferințele lui G. Călinescu, ținute fie la etajul IV – Rectorat, fie la Academie.

Ne-am împrietenit însă mai târziu. Până atunci însă consemnez câteva date biografice ale sale. S-a născut la 17 septembrie 1924, la Cireșu, județul Argeș, a făcut liceul la Pitești (1943 – 1950) și facultatea amintită între anii 1950 și 1954. Deși coleg de promoție cu Dan Grigorescu și Valeriu Râpeanu, era mai în vârstă decât ei și în genere decât colegii săi, fiindcă deși a terminat școala primară în anul 1938, liceul l-a început abia în 1943. După absolvirea facultății, a fost mai întâi asistent universitar la Institutul de Relații Internaționale din București (1954-1957), apoi, între anii 1957 și 1970, asistent la Catedra de folclor a profesorului Mihai Pop, de unde s-a mutat, în 1970, la Institutul Pedagogic din Bacău, unde a funcționat până la pensionare.

Spuneam mai sus că ne-am împrietenit mai târziu, odată cu angajarea mea, în 1963, ca redactor la Editura pentru Literatură. Atunci i-am tipărit în *Folclor din Oltenia și Muntenia* (vol. III, 1968, p.715-941) colecția sa *Folclor de pe Argeș*, una dintre cele mai bune culegeri care au apărut atunci, alcătuită din 193 de texte din Siliștea, Căteasca, Rătești, Hârsești (toate din județul Argeș) și Poboru (județul Olt), remarcabile fiind variantele la *Soarele și Luna*, *Cântecul șarpelui*, *Mihu haiducul*, *Radu lui Anghel din Greci*, *Uncheșeii*, *Corbea* (pretendent la domnie), *Mircea ciobanul*, fiecare cu o bine conturată funcție moral-educativă, iar din secțiunea liricii, cântecele de dragoste și dor și cele satirice. Introducerea constată mutațiile survenite în funcționalitatea unor cântece.

Anii 1968 și 1970 au fost ani de vârf în activitatea lui Marin Buga, atunci el tipărend, în publicații periodice, o serie de studii. Preluând sugestii metodologice din opera lui Roman Jakobson pe care le fructifică într-un sistem analitic propriu, Buga încearcă să contureze specificitatea genurilor literaturii populare pe baza *unor norme stabilite de tradiție și care*

trăiesc latent în conștiința creatorilor anonimi, obiectivându-se cu fiecare act de creație în modelări specifice diferitelor categorii ale literaturii populare, respingând de plano criteriile de apreciere propuse de teoria literaturii culte. În demersul său critic pornește de la constatarea modelării accentuate a creației populare, modelare exprimată în mai multe planuri: versificație, expresivitate, structură arhitectonică, formule stereotipe. Din planurile amintite, cel al structurii compoziționale i se pare esențial în delimitarea genurilor și speciilor literaturii populare. Pentru atingerea țelului propus, sunt examinate funcția psihosocială, precisă, sistemul intern de relații, contextul funcțional specific al genurilor și speciilor. În *Structura compozițională, criteriu de diferențiere a genurilor literaturii populare* (în *Folclor literar*, Timișoara, II, 1968, p.137-168), analiza, în plan sintagmatic, în funcție de contextul amintit, a două creații structurate pe același moment ceremonial, nupțial (orația de colăcărie și balada *Cântecul nunului*), concludă că fiecare dintre cele două creații are o marcă proprie. Cercetările anterioare ale colindelor aminteau doar tipul compozițional tripartit. În *Tipuri de structuri compoziționale în colindele românești* (în „Revista de etnografie și folclor“, 1968, nr.1, p.27-57) angajează o cercetare a întregii game de colinde, pornind de la constatarea că structura compozițională este strâns legată de varietatea mesajului, de funcționalitatea estetică. Într-un examen al liricii (*Improvizație și sistem în compoziția liricii populare*, în *Analele Universității București*, seria „Limba și literatura română“, an. XIX, 1970, p.139-147), gen mai intens supus improvizației, aglutinării, contaminării, constată și aici sisteme compoziționale proprii, modele de combinare a *secvențelor-idei* în noi contexte. Privite din același unghi, al structurii, poezia riturilor agrare de invocare a ploii, ruga la ursitori, zorile, invocația de dragoste vădesc atât variabilitatea structurilor compoziționale, cât și elementele unificatoare, *șabloane cvasiabstracte*.

Și-a canalizat apoi întreaga sa activitate spre elaborarea tezei sale de doctorat, *Ovid Densusianu, folclorist*, pe care a susținut-o, în 1976, cu profesorul universitar Mihai Pop, teză care a impresionat deopotrivă prin temeinicia ei și prin amploarea ei, pe lângă textul propriu-zis, de vreo șapte sute de pagini, prezentând și două volume complementare, *Folclorul în paginile revistei „Vieța nouă“ și Latura folclorică în profilul general al revistei „Grai și suflet“*.

Ani de zile, când eram redactor la Editura Minerva, am insistat ca Marin Buga să ne dea să-i tipărim teza. I-am cerut să ne dea un manuscris de vreo 400-450 de pagini dactilografiate, pentru că un text mai mare nu admitea colecția „Universitas“, în care publicam teze de doctorat. Nu s-a îndurat să taie nimic din textul pe care-l scrisese. Și așa s-a făcut că monografia sa a apărut postum, la Editura „Grai și Suflet – Cultura Națională“ (2003, 459 p.).

Mai nimic nu l-a satisfăcut deplin pe Marin Buga, în *Ovid Densusianu, folclorist*, din ceea ce s-a scris pe această temă. Ceea ce s-a scris, spune el, *este îngrijorător de puțin, iar sub raportul problematicii abordate, nu convinge. Interpretări eronate, deformatoare asupra concepției folclorice densusiene*. Este aici o vădită exagerare, atât în ceea ce privește așa-zisa puținătate a bibliografiei critice, cât și în ceea ce privește interpretarea *deformatoare*. Fiindcă nu se poate vorbi de paupertatea bibliografiei critice atâta vreme cât despre Densusianu și problema în chestiune, chiar dacă uneori atinsă doar tangențial, constați că s-au exprimat în scris nume precum G. Pascu, Ion Bianu, Vasile Bogrea, Ion Șiadbei, N. Georgescu-Tistu, Al.

Popescu-Telega, Traian Herseni, G. Giuglea, Iorgu Iordan, Ion Mușlea, Al. Rosetti, N. Cartoian, S. Pușcariu, Bazil Munteanu, D. Șandru, D. Macrea, J. Byck, Mihai Pop, Marin Bucur, Valeriu Rusu, Ion Diaconu, D. Caracostea, Adrian Fochi, Radu Niculescu, Ovidiu Papadima, Nicolae Constantinescu ș.a.

Este adevărat însă că Marin Buga oferă, prin cartea sa, prima tratare monografică asupra problemei, pentru elaborarea ei nerămânând doar la lucrările mai importante ale lui Densusianu, ci cercetând totul, de la cărți, reviste, manuscrise până la ecourile trezite de acestea. Nimic nu pare uitat, autorul monografiei cercetând până și manuscrisele lecțiilor ținute de Densusianu la liceul din Focșani. Spunând că a cercetat totul înțelegem, totodată, că nu se rezumă la lucrările cu evidentă tematică folclorică, ci examinează și scrieri aparținând istoriei limbii, dialectologiei, etnografiei, criticii și istoriei literare, în toate acestea descoperind implicații ale chestiunii pe care o cercetează.

Cel mai sever reproș pe care-l face, mai tuturor celor care au abordat folcloristica lui Densusianu, este acela că au neglijat atât activitatea lui de început, perioada 1893-1905, cât și perioada imediată întoarcerii sale de la studii în străinătate. Perioadei 1893-1905 îi corespund – scrie Buga – contribuții esențiale, definitorii pentru concepția înnoitoare a lui Densusianu: *Literatura populară din punct de vedere etnopsihologic* (1893), *Aliterațiunea în limbile romanice* (1894), *La prise de Cordres er de Sébille* (1896), cursurile despre literatura română modernă (1899-1901). O lectură unilaterală a studiului *Literatura populară din punct de vedere etnopsihologic* a făcut din Densusianu reprezentantul cercetării tipic etnopsihologice. Or, scrie Marin Buga combătându-i pe Gh. Vrabie, D. Pop, Mihai Pop, P. Ruxăndoiu, Adrian Fochi, Ovidiu Bârlea, - în studiul amintit, în care sunt dezbătute idei teoretice și metodologice, erau semnalate două categorii de cercetări diferite ca scop, cercetarea *în sine* (care se ocupă de originea creației populare, filiații, transformări) și cercetarea *aplicată*, ale cărei rezultate pot fi de folos și altor discipline, precum filologia, psihologia, istoria. Comentariile pe care le respinge Marin Buga au reținut și absolutizat, din cercetarea aplicată, doar cercetarea de psihologie etnică și au făcut din ea o dominantă a tipului de cercetare practicat de Densusianu. Dacă ia atitudine critică față de opiniile acelor care îl fixau pe Densusianu pe linia concepției etnopsihologice, autorul monografiei se exprimă nuanțat despre părerile acestora în alte chestiuni. Respinge însă global capitolul rezervat folcloristului în cartea lui Marin Bucur, *Ovid Densusianu* (1967), taxat ca interpretare impresionistă, neadecvată. Cea de a doua perioadă, aceea de după întoarcerea lui Densusianu de la studii în străinătate, răstimp în care cercetătorii anteriori au crezut că acesta n-a avut preocupări pentru creația populară demne de reținut, s-a caracterizat, dimpotrivă, scrie Marin Buga, printr-o *și mai mare diversitate a problematicii abordate*. Noile contribuții trebuie să fie căutate nu în lucrări speciale, nu în cărți publicate, ci în cursurile de Istoria literaturii române ținute la Facultatea de Litere din București (1898-1901), cel mai concludent în acest sens fiind acela ținut în anii 1898-1899, în care aduce nu doar o perspectivă estetică asupra literaturii române vechi de până la Școala Ardeleană, ci și o prezentare a evoluției folclorului de la Anton Pann înainte, a influenței creației populare asupra literaturii de autor, a influenței acesteia asupra folclorului, a interferențelor dintre literatura religioasă și creația populară, a influenței textelor apocrife asupra literaturii populare. Aceleași probleme le urmărește și în cursul univer-

sitar *Istoria filologiei romanice și principiile ei fundamentale* (1904-1905), după acești ani activitatea folcloristică a lui Densusianu devenind programatică.

Contrariat că, în exegeza anterioară, Ovid Densusianu și-a aflat prețuire supremă doar ca filolog și lingvist, Marin Buga a întreprins o amplă cercetare, menită să îndrepte această nedreptate, să pună la locul meritat contribuția majoră a savantului la fundamentarea folclorului ca disciplină autonomă, a principiilor și metodologiei de cercetare a lui, a demersului comparatist. Autorul monografiei a urmărit cu sagacitate formularea sistemului propriu densusianist de abordare a domeniului, ideile noi pe care le-a adus, atât față de B.P. Hasdeu și grupul de la „Columna lui Traian“, cât și față de folcloristica europeană contemporană lui, față de care a adus, în unele privințe, ca spre exemplu în chestiunea nonistoricității creațiilor populare, a baladelor în speță, despre care Gaston Paris spunea că ar putea să fie *pe drumul cel bun*, sau în domeniul cercetării stilului folcloric în *Aliterațiunea în limbile romanice*.

Marin Buga a făcut din cercetarea operei lui Ovid Densusianu o pasiune de o viață, monografia despre acesta și celelalte două cercetări amintite mai sus sunt contribuția sa cu totul remarcabilă. A lucrat mereu, după susținerea tezei de doctorat, la această monografie, a cercetat și iar a revenit asupra unor probleme, pentru ca să formuleze exact, pentru ca să aprofundeze. De aceea, este profund regretabil și nedrept că autorul nu și-a văzut, cât a trăit, cartea tipărită, autorul ei decedând în decembrie 2003. Situație nedreaptă și altfel, și anume că, nemaivăzându-și ultima corectură, cartea a apărut cu multe greșeli, fără un indice de nume, fără un rezumat într-o limbă de circulație.

Mi-a rămas în amintire omul tonic, care când râdea i se îmbujora toată fața, care-și exprima cu franchete opiniile, care nu ezita să polemizeze, uneori, chiar și cu profesorul Mihai Pop, în cadrul catedrei de la Universitate. Regăsesc această trăsătură a omului și în cartea sa, străbătută de un constant apetit polemic.

Pentru mai deplina cunoaștere a demersului critic al lui Marin Buga, socotim că este și necesar și justificat să-i fie tipărite și celelalte două cercetări densusianiste, care i-au flancat teza de doctorat.

Rezumat

Marin Buga, asistent la catedra de folclor a profesorului Mihai Pop, în perioada 1957 – 1970, este autorul unei remarcabile culegeri de folclor poetic argeșean, cuprinzând 193 de texte, tipărite de editorul Jordan Datcu în anul 1968, în antologia regională *Folclor din Oltenia și Muntenia*, vol. 3. În activitatea de folclorist a lui Marin Buga, anii 1968 și 1970 i-au marcat vârful profesional, apărându-i studii în legătură cu *diferențierea genurilor literaturii populare*, structuri compoziționale în colindele românești sau modelarea creațiilor folclorice. Teza de doctorat a celui evocat în acest articol a tratat subiectul *Ovid Densusianu, folclorist* și a fost susținută în 1976, sub coordonarea științifică a lui Mihai Pop. Foarte amplă și documentată, reliefând un spirit polemic și o reală vocație de cercetător al istoriei folcloristicii românești, teza de doctorat a lui Marin Buga a fost tipărită postum, în 2003.

Abstract

Marin Buga, a university assistant of professor Mihai Pop at the Folklore Department of the Faculty

of Philology at the University of Bucharest from 1957 to 1970, is the author of a remarkable folk poetry collection. The collection contains 193 texts from Argeş district, in the south of the country and Iordan Datcu edited it in the regional folklore anthology *Folklore from Oltenia and Muntenia*, volume 3.

The years 1968 and 1970 can be considered the professional peak of Marin Buga's activity, when he wrote his studies on the distinction between genres in folk literature, compositional structures in Romanian winter solstice songs and patterns in folk creation. Marin Buga's Ph. D thesis, *Ovid Densusianu, folklore scholar*, was presented in 1976 under the scientific coordination of Mihai Pop. It is very ample and documented and it points out the author's polemic spirit and his call for researching the history of folklore studies. Unfortunately, it came to print only posthumously, in 2003.